

Herschating verdeelmodel WWB 2014

Amsterdam, juni 2013
In opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Herschating verdeelmodel WWB 2014

Caren Tempelman

A decorative horizontal line art graphic consisting of multiple overlapping, jagged, and irregular lines in a light gray color, spanning the width of the page.

seo economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2013-38

ISBN 978-90-6733-705-2

Samenvatting

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het verstrekken van bijstandsuitkeringen. Zij ontvangen hiervoor twee budgetten: een budget voor de bekostiging van de uitkeringsuitgaven, het inkomensdeel, en een budget voor de re-integratie van uitkeringsgerechtigden, het participatiebudget. Het budget voor het inkomensdeel betreft een gebundelde uitkering. Momenteel worden de middelen voor de gebundelde uitkering over gemeenten met 25.000 of meer inwoners verdeeld op basis van een objectief verdeelmodel dat gebruik maakt van 13 verdeelmaatstaven, zoals het percentage lage inkomens, het percentage éénouderhuishoudens, het percentage banen handel en horeca, enzovoorts.

Dit onderzoek beschrijft de herschatting van het model ten behoeve van de verdeling voor 2014 op basis van geactualiseerde gegevens. Allereerst is onderzocht of de geactualiseerde verdeelmaatstaven trendbreuken bevatten. Trendbreuken kunnen optreden als de meetmethode of definitie van een verdeelkenmerk wijzigt. Het onderzoek laat zien dat bij de baangegevens sprake is van een kleine trendbreuk (bij banen handel en horeca, banen in COROP-regio en banengroei) doordat het CBS in 2011 een nieuwe baanafbakening hanteert. Het effect hiervan is verwaarloosbaar.

De gewichten in de herschatting komen over het algemeen overeen met de gewichten in de herschatting voor 2013. Grootste verschillen zijn dat het percentage alloctonen niet meer significant is en ook de jaarlijkse bevolkingsgroei is minder significant geworden (van 5%-niveau naar 10%-niveau). De banengroei is juist significant geworden (op 10%-niveau) en het gewicht is toegenomen. De verklaringskracht is vrijwel gelijk gebleven.

Het gemiddelde absolute herverdeeeffect is bij de huidige herschatting iets kleiner dan bij de vorige herschatting (14,0% ten opzichte van 14,7%). Ook het aantal gemeenten dat maximaal afgetopt wordt is iets afgenomen (van 56% naar 50%). Verder geeft analyse van de herverdeeeffecten hetzelfde beeld als in voorgaande jaren. Dit betekent dat vooral bij kleinere gemeenten relatief grote herverdeeeffecten te zien zijn, zowel positieve als negatieve. Zij worden ook vaker maximaal afgetopt. Hiernaast is een sterke samenhang te zien tussen het herverdeeeffect voor 2013 en het herverdeeeffect voor 2014. Gemeenten die voor 2013 een groot negatief herverdeeeffect hadden, hebben dat voor 2014 vaak weer. Als gekeken wordt naar de uitgaven per huishouden is te zien dat de gemeenten die relatief lage uitgaven per huishouden hebben vaker grotere herverdeeeffecten hebben. Dit komt voor een deel omdat vooral kleinere gemeenten minder per huishouden uitgeven en kleinere gemeenten over het algemeen grotere herverdeeeffecten hebben.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding en onderzoeksvragen	1
2 Trendbreuken	3
3 Gewichten voor de budgetverdeling 2014	7
4 Herverdeeleffecten	9
4.1 Herverdeeleffect naar grootteklasse	10
4.2 Herverdeeleffect naar herverdeeleffect in 2013	11
4.3 Herverdeeleffect naar uitgaven per huishouden in 2012	12
4.4 Conclusies	13
Literatuur	15
Bijlage A Actualisatie gegevens	17
Bijlage B Herschatting	19
Bijlage C Herverdeeleffecten	21

1 Inleiding en onderzoeksvragen

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het verstrekken van bijstandsuitkeringen. Zij ontvangen hiervoor twee budgetten: een budget voor de bekostiging van de uitkeringsuitgaven, het inkomensdeel, en een budget voor de re-integratie van uitkeringsgerechtigden, het participatiebudget.

Het budget voor het inkomensdeel betreft een gebundelde uitkering die bestaat uit de middelen voor uitkeringen/inkomensvoorziening op grond van de WWB, de Wet inkomensvoorziening voor oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW), de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ), en de middelen voor starters in het kader van het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz 2004).

Momenteel worden de middelen voor de gebundelde uitkering over gemeenten met 25.000 of meer inwoners verdeeld op basis van een objectief verdeelmodel dat gebruik maakt van 13 verdeelmaatstaven, zoals het percentage lage inkomens, het percentage éénouderhuishoudens, het percentage banen handel en horeca, enzovoorts. Ten behoeve van de verdeling voor 2014 moet het verdeelmodel met actuele gegevens herschat worden conform de gebruikte schattingsmethode in de voorgaande jaren. Dit resulteert in de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat zijn de gewichten van de verdeelmaatstaven op basis van geactualiseerde data voor de verdeling van de middelen voor 2014?
2. Zijn er trendbreuken in de verdeelmaatstaven? Zo ja, hoe moet hiermee omgegaan worden? Welke verschillende varianten zijn er denkbaar voor de verdeelkenmerken bij het oplossen van deze trendbreuken? Welke gewichten horen bij deze varianten?
3. Wat zijn de herverdeeleffecten voor 2014 ten opzichte van 2013, voor en na ex ante inperking?

Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden is een analysebestand gemaakt op basis van geactualiseerde gegevens. Deze gegevens komen grotendeels van het CBS en zijn door het ministerie beschikbaar gesteld. Voor de actualisatie van de baangegevens is gebruik gemaakt van StatLine. De gegevens over bestedingen van gemeenten zijn aangeleverd door het ministerie. Bijlage A bevat een uitgebreide beschrijving van het geactualiseerde bestand.

2 Trendbreuken

Bij de baangegevens (banen handel en horeca, banen in de COROP-regio en banengroei) is sprake van een kleine trendbreuk doordat het CBS in 2011 een nieuwe baanafbakening hanteert. Het effect hiervan is verwaarloosbaar. De overige geactualiseerde gegevens bevatten geen trendbreuken.

Trendbreuken kunnen optreden in de verdeelmaatstaven als de meetmethode of definitie van een verdeelkenmerk wijzigt. Zo is bijvoorbeeld bij de herschatting voor 2012 de maatstaf arbeidsongeschiktheidsuitkeringen uitgebreid met het aantal WIA-uitkeringen en de maatstaf huurwoningen gebaseerd op cijfers van het CBS in plaats van het ministerie van VROM, zie Blankers et al. (2011).

Bij de herschatting voor 2013 vonden drie kleine wijzigingen in de meetmethoden plaats, zie Tempelman & Berden (2012). Zo gebruikt het CBS vanaf 2011 bij samenstelling van de huishoudgegevens een nieuwe meetmethode, wat gevolgen had voor de maatstaf eenouderhuishoudens. Daarnaast was de meetmethode voor de Enquête beroepsbevolking in 2010 gewijzigd waardoor de gewichten van gemeenten wijzigden, met gevolgen voor de maatstaven over banen en beroepsbevolking. Tot slot vond een wijziging plaats in de toewijzing van bedrijven aan een bedrijfstak. Dit had invloed op de maatstaf 'banen in handel en horeca'. Analyse wees uit dat de bovengenoemde wijzigingen slechts tot kleine verschuivingen in de verdeelmaatstaven leidden en dat de trendbreuken dus verwaarloosbaar waren.

Dit hoofdstuk bespreekt mogelijke trendbreuken bij de herschatting voor 2014. Deze trendbreuken zijn opgespoord door de gegevensbeschrijving van het CBS en de documentatie over meetmethoden te analyseren. Vervolgens is voor alle maatstaven gekeken of de geactualiseerde gegevens sterk afwijken van de voorgaande jaren.

Laag inkomen

Cijfers over het aantal huishoudens met lage inkomens komen uit het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO) van het CBS. Vanaf 2010 is dit een integraal onderzoek, tot en met 2009 ging het om een steekproef. Omdat de meest recente gegevens voor het jaar 2009 zijn, heeft deze methodewijziging geen gevolgen voor de herschatting voor 2014.

Bevolkingssamenstelling

Een aantal verdeelmaatstaven is gebaseerd op de gemeentelijke basisadministratie (GBA). Het betreft hier de éénouderhuishoudens, allochtonen, bevolkingsgroei, relatief regionaal klantenpotentieel en inwoners stedelijk gebied. Bij deze laatste twee maatstaven wordt daarnaast gebruikgemaakt van het geografisch basisregister (GBR). Ook het totaal aantal huishoudens (van 15-64 jaar) en het aantal inwoners (van 15-64 jaar) is gebaseerd op de GBA. De definities voor deze maatstaven zijn in 2012 niet veranderd.

Voor deze maatstaven geldt dat geen grote verschuivingen te zien zijn tussen de huidige herschatting en de herschatting voor 2013 (zie Tabel 2.1). Enige uitzondering hierop vormt de

bevolkingsgroei. Er is geen wijziging geweest in de wijze waarop de bevolkingsomvang wordt gemeten. Toch laat de tabel een grote absolute procentuele afwijking zien in de bevolkingsgroei ten opzichte van vorig jaar: gemiddeld 88 procent. Dit komt bij iedere herschatting voor. Bij de herschatting voor 2013 was de afwijking 115 procent, zie Tempelman & Berden (2012). De oorzaak hiervan is dat de bevolkingsgroei voor veel gemeenten erg klein is. Een stijging van de groei van 0,01 naar 0,04 procent betekent dan een procentuele stijging van 300 procent. Als gekeken wordt naar de ontwikkeling in het aantal inwoners in 2012 ten opzichte van 2011, dan is te zien dat de afwijking ten opzichte van de vorige herschatting gemiddeld 0% is. Hier is dus geen sprake van een trendbreuk.

Tabel 2.1 Verandering in de verdeelmaatstaven tov herschatting 2013 over het algemeen klein

Verdeelmaatstaf	Peiljaar herschatting 2014	Gemiddeld absoluut procentueel verschil** t.o.v. herschatting 2013
Lage inkomens	2007-2009	1%
Eénouderhuishoudens	2010-2012	2%
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	2011	2%
Allochtonen	2010-2012	2%
Laagopgeleiden	2009-2011	4%
Huurwoningen	2011	2%
Relatief regionaal klantenpotentieel	2011	2%
Inwoners stedelijk gebied	2011	3%
Werkzame beroepsbevolking	2009-2011	0%
Banen handel en horeca	2011*	1%
Banengroei	2008-2011	295%
Banen in COROP regio	2011	2%
Bevolkingsgroei	2007-2012	88%
Overige gegevens		
Aantal inwoners 15-64 jaar	2012	0%
Aantal huishoudens 15-64 jaar	2012	1%

Bron: berekening SEO Economisch Onderzoek op gegevens van SZW/CBS.

De tabel bevat alleen de 210 gemeenten die zowel bij de herschatting voor 2013 als 2014 betrokken zijn

* Bij Banen handel en horeca 2011 ontbreekt 1 COROP vanwege geheimhouding door het CBS

** Het gemiddelde absolute procentuele verschil is berekend door per gemeente het procentuele verschil te nemen. Hiervan wordt de absolute waarde genomen omdat we geïnteresseerd zijn in de totale afwijking van de gegevens voor 2014 van die van 2013 en niet of deze afwijking positief dan wel negatief is. Vervolgens wordt het gemiddelde over alle gemeenten genomen. Voor éénouderhuishoudens gaat dit bijvoorbeeld als volgt: voor iedere gemeente wordt het verschil tussen de éénouderhuishoudens 2010-2012 en éénouderhuishoudens 2009-2011 als percentage van de éénouderhuishoudens 2009-2011 berekend. Vervolgens wordt de absolute waarde genomen en het gemiddelde over alle gemeenten berekend.

Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen

Er is geen wijziging geweest in de meetmethode van het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Het gemiddelde absolute procentuele verschil ten opzichte van de herschatting voor 2013 is dan ook klein: 2%.

Huurwoningen

De maatstaf huurwoningen is het aantal huurwoningen als percentage van het totaal aantal woningen. Voor de herschatting is gebruikgemaakt van gegevens van het CBS. Deze cijfers zijn gebaseerd op het WoningRegister (WRG), het WOZ-register, het woningbestand van het Kadaster en de jaarbestanden van de Woningstatistiek van het CBS. Er zijn geen wijzigingen geweest in de meetmethode. Het gemiddelde absolute procentuele verschil ten opzichte van de gegevens uit 2010 is 2%.

Beroepsbevolking en banen

De overige verdeelmaatstaven zijn gebaseerd op gegevens over de beroepsbevolking of het aantal banen in de (COROP-)regio. Drie van deze maatstaven zijn (deels) gebaseerd op de Enquête Beroepsbevolking (EBB). Het gaat hier om het percentage laagopgeleiden, de werkzame beroepsbevolking (in percentage van de totale beroepsbevolking) en het aantal banen in de COROP-regio (in percentage van de totale beroepsbevolking).

In 2010 is de meetmethode van de EBB gewijzigd. Uit de vorige herschatting bleek dat dit niet tot trendbreuken heeft geleid. In het jaar 2011 is de EBB niet gewijzigd, maar eind 2012 is wel een tweede designwijziging doorgevoerd. Omdat de meest recente beschikbare gegevens het jaar 2011 betreffen, heeft deze nieuwe designwijziging geen gevolgen voor de huidige herschatting. De gemiddelde absolute procentuele wijziging van laagopgeleiden, de werkzame beroepsbevolking en het aantal banen in de COROP-regio ten opzichte van de vorige herschatting is klein, respectievelijk 4%, 0% en 2% (zie Tabel 2.1).

Het totaal aantal banen, dus ook de banengroei, en het aantal banen in handel en horeca komen uit de Statistiek Werkgelegenheid en Lonen (SWL). Met ingang van 2011 heeft het CBS de methode van baanafbakening gewijzigd. Deze methodewijziging is doorgevoerd omdat uit onderzoek is gebleken dat een aantal banen wel in de ruwe Polisdata en in ander bronmateriaal van de Belastingdienst aanwezig was, maar niet in de uiteindelijk afgebakende baanpopulatie. De nieuwe methode neemt deze banen wel mee. Deze methodewijziging leidt volgens het CBS tot een uitbreiding van de baanpopulatie met gemiddeld zo'n 100 duizend banen op jaarbasis, dit is 1,3 % van de totale populatie.

Het gemiddelde absolute verschil voor de maatstaven banen handel en horeca en banen in de COROP-regio (als percentage van de beroepsbevolking) is 1% en 2%. De methodewijziging lijkt dus nauwelijks effect te hebben gehad op deze maatstaven. Opvallend is de grote afwijking bij de banengroei: 295%. Dit wordt echter voor een groot deel veroorzaakt doordat de banengroei vaak erg klein is. Een kleine stijging leidt dan snel tot een grote procentuele verandering. Zo is er bijvoorbeeld een COROP-regio waarbij de banengroei bij de vorige herschatting 0,03% was. In de huidige herschatting is de banengroei in deze regio 0,5%, een procentuele stijging van ruim 1.500%.

Het feit dat voor 2010 zowel cijfers volgens de nieuwe als volgens de oude afbakening beschikbaar zijn, geeft de mogelijkheid om nader in te zoomen op de gevolgen van de

methodewijziging.¹ Tabel 2.2 laat voor de drie verdeelmaatstaven die gebruik maken van baangegevens zien hoe de verdeelmaatstaf er volgens de oude en nieuwe afbakening uit ziet. Het percentage banen in handel en horeca is in 2010 volgens de oude afbakening gemiddeld 21,2% en volgens de nieuwe afbakening 21,0%. Uit de tabel blijkt dat er slechts kleine verschuivingen optreden tussen de oude en de nieuwe afbakening. Bij de maatstaven banen in de COROP-regio en banengroei is een kleine stijging te zien ten opzichte van de oude meetmethode. Dit komt doordat het aantal banen stijgt door de nieuwe afbakening. Het effect van de trendbreuk is klein en daarom hoeft bij de herschatting geen gebruik te worden gemaakt van gecorrigeerde maatstaven.

Tabel 2.2 Verschil in verdeelmaatstaven door gebruik nieuwe baanafbakening klein

	Aantal gemeenten	Gemiddelde	Standaardafwijking	Minimum	Maximum
<i>Banen handel en horeca 2010</i>					
Oude baanafbakening	210	21,2%	2,2	15,4%	26,5%
Nieuwe baanafbakening	210	21,0%	2,1	15,4%	25,3%
<i>Banen in COROP-regio 2010</i>					
Oude baanafbakening	210	97,2%	11,7	67,8%	130,1%
Nieuwe baanafbakening	210	98,0%	11,5	71,5%	131,0%
<i>Banengroei 2007-2010</i>					
Oude baanafbakening	210	-0,32%	1,1	-4,5%	2,5%
Nieuwe baanafbakening	210	-0,04%	0,9	-2,8%	2,1%

Bron: berekening SEO Economisch Onderzoek op gegevens van SZW/CBS.

Conclusies

Bij de baangegevens is sprake van een kleine trendbreuk (bij banen handel en horeca, banen in de COROP-regio en banengroei) doordat het CBS in 2011 een nieuwe baanafbakening gebruikt. Het effect hiervan is klein en dus verwaarloosbaar. De overige geactualiseerde gegevens bevatten geen trendbreuken ten opzichte van de gegevens die bij de herschatting voor 2013 zijn gebruikt. Voor de herschatting voor 2014 kan dus gebruik gemaakt worden van de reguliere verdeelmaatstaven.

¹ Voor 2010 geldt dat de nader voorlopige cijfers met de nieuwe baanpopulatie zijn gemaakt en de voorlopige cijfers met de oude baanpopulatie.

3 Gewichten voor de budgetverdeling 2014

Dit hoofdstuk geeft de berschatte gewichten voor de budgetverdeling voor 2014. Over het algemeen zijn de gewichten vergelijkbaar met die van de berschatting voor 2013.

De gewichten voor de budgetverdeling worden geschat door de uitgaven aan bijstandsuitkeringen van gemeenten in 2012 te verklaren uit de verdeelkenmerken. Hiervoor wordt gebruikgemaakt van een regressiemodel, zie Bijlage B voor een technische beschrijving van het model.

Tabel 3.1 Gewichten voor budgettoedeling 2014 vergelijkbaar met vorige berschatting

Verdeelmaatstaf	Peiljaar berschatting 2014	Herschatting 2014	Herschatting 2013
Lage inkomens 15-64 jaar (in % van hh van 15-64 jaar met inkomen)	2007-2009	36,033**	30,799**
Eénouderhuishoudens (in % van hh van 15-44 jaar)	2010-2012	97,863**	88,162**
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen: WIA, WAO, WAJONG en WAZ (in % van inwoners van 15-64 jaar)	2011	-25,736**	-25,521**
Totaal alloctonen van 15-64 jaar (in % van inwoners van 15-64 jaar)	2010-2012	2,070	3,738**
Laagopgeleiden 15-64 jaar (in % van inwoners van 15-64 jaar)	2009-2011	5,981**	7,324**
Huurwoningen (in % van het totaal aantal woningen)	2011	4,628**	5,193**
Relatief regionaal klantenpotentieel (regionaal klantenpotentieel in % van het inwoners van 15-64 jaar)	2011	1,974**	1,716**
Inwoners stedelijk gebied (aantal inwoners in gebied met meer dan 1.000 omgevingsadressen per vierkante kilometer, in % van het inwoners van 15-64 jaar)	2011	-2,150**	-1,819**
Werkzame beroepsbevolking (in % van totale beroepsbevolking) op COROP-niveau	2009-2011	-51,794**	-62,053**
Banen handel en horeca in COROP-regio (in % van totaal aantal banen in COROP) ¹	2011	-17,230**	-21,905**
Procentuele gemiddelde jaarlijkse banengroei in COROP-regio	2008-2011	-28,524*	-3,234
Aantal banen in COROP-regio (in % van de beroepsbevolking in COROP-regio)	2011	-1,782**	-2,571**
Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei 15-64 jaar	2007-2012	-22,685*	-23,872**
Vaste voet per huishouden van 15-64 jaar	nvt	4777,639**	5979,985**
Aantal gemeenten		214	210
Verklaringsgraad		94,8	94,7

Bron: berekening SEO Economisch Onderzoek op gegevens van SZW/CBS.

** significant op 5%-niveau, * significant op 10%-niveau

¹ Voor 1 COROP-regio ontbreken de banen handel en horeca in 2011 vanwege geheimhouding door het CBS. In dit geval is gebruik gemaakt van het aantal banen handel en horeca in 2010.

Tabel 3.1 toont de gewichten van de berschatting voor 2014. Over het algemeen zijn de gewichten vergelijkbaar met die van de berschatting voor 2013. Een opvallend verschil ten

opzichte van 2013 is dat het percentage allochtonen niet meer significant is. Ook de jaarlijkse bevolkingsgroei is minder significant geworden (van 5%-niveau naar 10%-niveau). De banengroei is juist wel significant geworden (op 10%-niveau) en het gewicht is toegenomen. Deze toename lijkt groot, maar wordt vooral veroorzaakt doordat de banengroei gemiddeld vrijwel nul is geworden.² Tot slot neemt de vaste voet af, dit komt waarschijnlijk doordat positieve gewichten groter en negatieve gewichten kleiner zijn geworden. De verklaringskracht is vrijwel gelijk gebleven.

² Dit wordt door een deel veroorzaakt door de trendbreuk in het aantal banen. Het uiteindelijke effect hiervan op de herverdeeleffecten is minimaal.

4 Herverdeeeffecten

Het gemiddelde absolute herverdeeeffect is bij de huidige berschatting iets kleiner dan bij de vorige berschatting (14,0% ten opzichte van 14,7%). Ook het aantal gemeenten dat maximaal afgetopt wordt is iets afgenomen (van 56% naar 50%).

Het herverdeeeffect is het verschil tussen het objectieve budget en de werkelijke uitgaven, als percentage van de uitgaven.³ Het herverdeeeffect voor en na ex-ante aftopping wordt bekeken. In dat laatste geval mag het herverdeeeffect maximaal -7,5 of +7,5 procent zijn.^{4,5}

Bij het berekenen van de herverdeeeffecten is geen rekening gehouden met het feit dat het budget van middelgrote gemeenten deels objectief en deels historisch wordt bepaald. In de praktijk zijn de herverdeeeffecten voor deze gemeenten dus lager dan de hier gepresenteerde herverdeeeffecten.

Iets meer dan de helft van de gemeenten (112 gemeenten, 52%) heeft een positief herverdeeeffect. Voor hen is het objectief budget in 2014 dus groter dan de uitgaven in 2012. Tabel 4.1 laat zien dat, voor ex-ante aftopping, 35 gemeenten (16%) een herverdeeeffect hebben dat lager is dan -15%. Ongeveer eenzelfde aantal gemeenten (39 gemeenten, 18%) heeft juist een herverdeeeffect van meer dan 15%. Het gemiddelde absolute herverdeeeffect geeft inzicht in de spreiding van het herverdeeeffect (en niet in de richting). Bij de huidige berschatting gaat het hier om 14%. Dit is iets lager dan bij de vorige berschatting. Toen betrof het 14,7%, zie Tempelman & Berden (2012).

Tabel 4.1 Gemiddelde absolute herverdeeeffect: 14%

Omvang herverdeeeffect voor ex-ante aftopping	Aantal gemeenten
minder dan -15%	35
van -15% tot -7,5%	29
van -7,5% tot -2,5%	23
van -2,5% tot 2,5%	30
van 2,5% tot 7,5%	29
van 7,5% tot 15%	29
meer dan 15%	39
Totaal	214
Gemiddelde absolute herverdeeeffect	14,0 %

Bron: berekening SEO Economisch Onderzoek op gegevens van SZW/CBS.

³ Het herverdeeeffect van 2014 is dan het verschil tussen het objectieve budget 2014 en de uitgaven 2012 als percentage van de uitgaven in 2012.

⁴ Voor gemeenten met een herverdeeeffect groter dan 10 procent is de grenswaarde 7,5 procent. Voor gemeenten met een herverdeeeffect tussen 5 procent en 10 procent is de grenswaarde gelijk aan 5 procent plus de helft van het verschil tussen het herverdeeeffect en 5 procent. Voor gemeenten met een herverdeeeffect kleiner dan 5 procent is de grenswaarde 5 procent.

⁵ Eventuele overschotten of tekorten op het macrobudget na aftopping zijn hierbij, net als bij de berschatting voor 2013, niet gecorrigeerd.

Na aftopping is het gemiddelde absolute herverdeeeffect 5,9%, zie Tabel 4.2. In totaal worden 108 gemeenten (50%) gemeenten maximaal afgetopt. Precies evenveel gemeenten met een negatief herverdeeeffect als met positief herverdeeeffect worden maximaal afgetopt (in beide gevallen 54 gemeenten). Het totale aantal gemeenten dat maximaal wordt afgetopt ligt iets lager dan bij de vorige herschatting. Toen werd 56% van de gemeenten maximaal afgetopt.

Tabel 4.2 108 gemeenten worden maximaal afgetopt

Omvang herverdeeeffect na ex-ante aftopping	Aantal gemeenten
Precies -7,5%	54
van -7,5% tot -2,5%	33
van -2,5% tot 2,5%	30
van 2,5% tot 7,5%	43
Precies 7,5%	54
Totaal	214
Gemiddelde absolute herverdeeeffect	5,9 %

Bron: berekening SEO Economisch Onderzoek op gegevens van SZW/CBS.

4.1 Herverdeeeffect naar grootteklasse

De spreiding in het herverdeeeffect, zowel voor als na ex-ante aftopping, neemt over het algemeen af met gemeentegrootte (Tabel 4.3). Bij gemeenten tot 30.000 inwoners is het gemiddelde absolute herverdeeeffect voor aftopping ongeveer 18%. Deze gemeenten kennen relatief grote positieve en negatieve uitschieters. Een groot deel van deze gemeenten wordt daarom ook maximaal afgetopt: in totaal 32 gemeenten (60%). Ter vergelijking: van de 27 gemeenten met meer dan 100.000 inwoners wordt 26% maximaal afgetopt. Zie bijlage C voor een overzicht van aftopping naar gemeentegrootte (Figuur C.2 toont hoeveel gemeenten maximaal afgetopt worden). Bij gemeenten met meer dan 150.000 inwoners bedraagt het gemiddelde absolute herverdeeeffect voor aftopping bijna 8%.

Er zijn verschillende verklaringen voor deze afname in spreiding naar gemeentegrootte. Allereerst hebben de kleinere gemeenten lagere uitgaven. Eenzelfde afwijking tussen het budget en de uitgaven is procentueel hoger voor gemeenten met lagere uitgaven. Ook de wijze van schatting van het model kan een rol spelen. Bij de schatting wordt gewogen met aantal huishoudens, dit betekent dat grotere gemeenten een sterkere invloed hebben op de uiteindelijke gewichten.

Na ex-ante aftopping is een groot deel van deze spreiding weggewerkt. Voor gemeenten met minder dan 30.000 inwoners daalt het gemiddelde absolute herverdeeeffect naar 6% (zie Tabel 4.3).

Tabel 4.3 laat ook het gemiddelde herverdeeeffect zien. Dit geeft inzicht in de richting van het totale herverdeeeffect. Gemeenten met minder dan 40.000 inwoners hebben gemiddeld, zowel voor als na ex-ante aftopping, een negatief herverdeeeffect. De overige gemeenten hebben gemiddeld een positief herverdeeeffect. De aftopping verkleint het gemiddelde herverdeeeffect voor alle gemeenten van 1,8% naar 0,3%, maar verandert niet de richting.

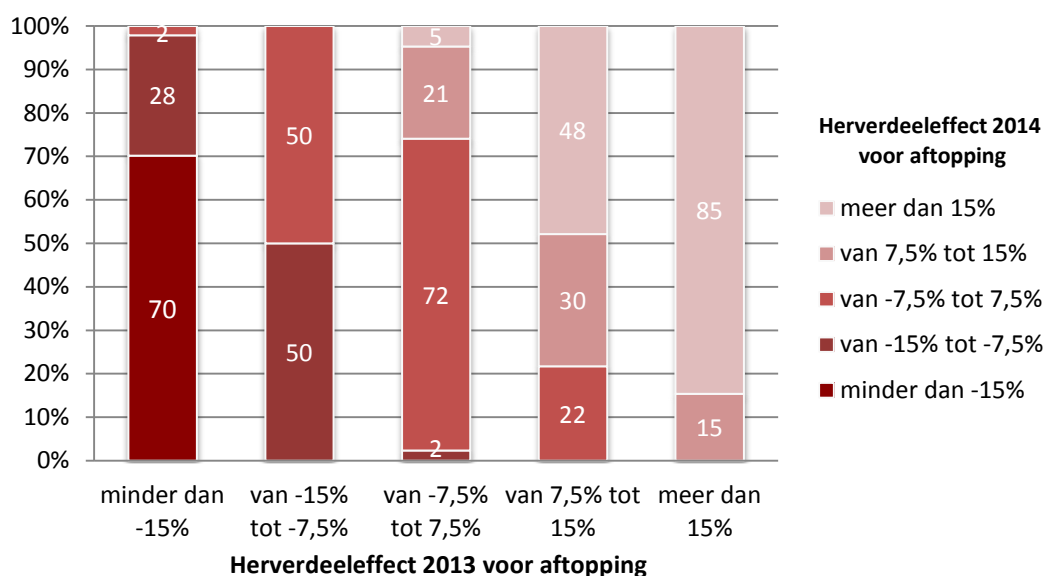
Tabel 4.3 Omvang herverdeeeffect groter bij kleinere gemeenten

Aantal inwoners	N	Voor ex ante aftopping		Na ex ante aftopping	
		Absoluut gemiddelde herverdeeeffect	Gemiddelde herverdeeeffect	Absoluut gemiddelde herverdeeeffect	Gemiddelde herverdeeeffect
25.000 tot 30.000	53	18,1 %	-0,3 %	6,0 %	-0,8 %
30.000 tot 40.000	48	15,0 %	-0,3 %	6,7 %	-0,4 %
40.000 tot 60.000	54	13,7 %	3,6 %	6,1 %	0,7 %
60.000 tot 100.000	32	11,1 %	4,6 %	5,2 %	1,6 %
100.000 tot 150.000	14	7,5 %	3,3 %	5,0 %	1,7 %
Meer dan 150.000	13	7,8 %	2,2 %	4,4 %	0,5 %
Totaal	214	14,0 %	1,8 %	5,9 %	0,3 %

Bron: berekening SEO Economisch Onderzoek op gegevens van SZW/CBS.

4.2 Herverdeeeffect naar herverdeeeffect in 2013

Figuur 4.1 laat het herverdeeeffect voor aftopping zien, uitgesplitst naar herverdeeeffect voor 2013. Het herverdeeeffect voor 2013 is het verschil tussen het objectieve budget in 2013 en de werkelijke uitgaven in 2012, als percentage van de uitgaven. Er is een sterke samenhang tussen het herverdeeeffect voor 2014 en dat voor 2013. Gemeenten met een groot herverdeeeffect (zowel positief als negatief) voor 2013, hebben een grote kans om voor 2014 wederom een groot herverdeeeffect te hebben. Zo heeft 85% van de gemeenten met een herverdeeeffect van meer dan 15% voor 2013, voor 2014 ook een herverdeeeffect van meer dan 15%. Van de gemeenten met een negatief herverdeeeffect van -15% of lager voor 2013, heeft 70% voor 2014 weer een herverdeeeffect van minder dan -15%.

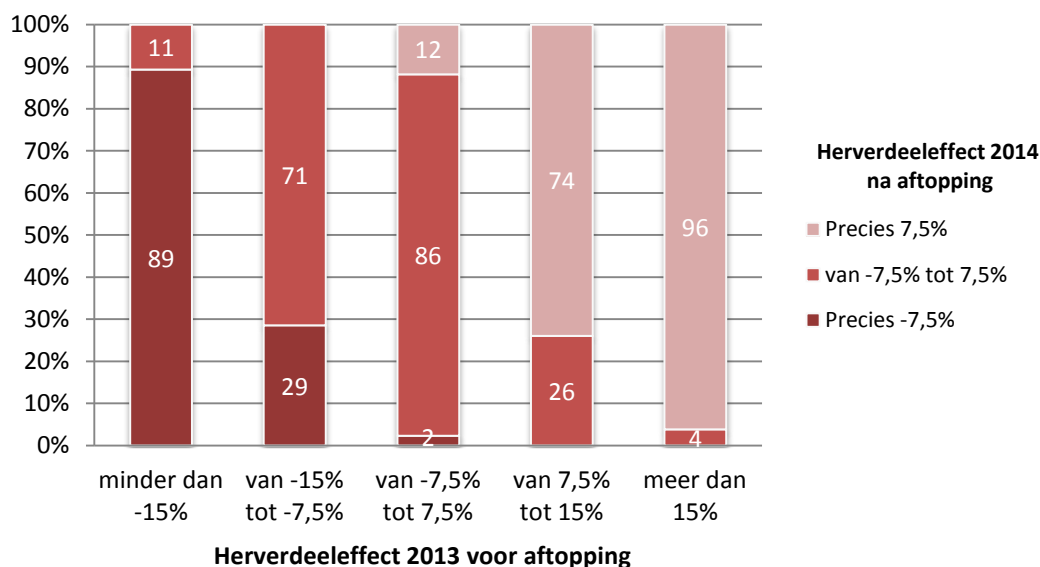
Figuur 4.1 Voor aftopping sterke samenhang tussen herverdeeeffect in 2014 en 2013

Bron: Berekening SEO Economisch Onderzoek

De figuur toont de herverdeeeffecten voor ex-ante aftopping in 2014 uitgesplitst naar herverdeeeffect in 2013.

Er zijn geen grote sprongen in de herverdeeffecten van 2013 naar 2014. Geen enkele gemeente met een groot negatief herverdeeffect voor 2013 heeft een groot positief herverdeeffect voor 2014, of andersom.

Figuur 4.2 Ook na aftopping sterke samenhang tussen herverdeeffect in 2014 en 2013

Bron: Berekening SEO Economisch Onderzoek

De figuur toont de herverdeeffecten na ex-ante aftopping in 2014 uitgesplitst naar herverdeeffect in 2013.

Ook na aftopping blijft dit beeld bestaan (Figuur 4.2). Vrijwel alle gemeenten die voor 2013 een positief herverdeeffect hadden van meer dan 15%, worden in 2014 maximaal afgetopt (met uitzondering van één gemeente). Voor gemeenten met een herverdeeffect van minder dan -15% voor 2013 geldt dat 89% in 2014 maximaal afgetopt wordt.

4.3 Herverdeeffect naar uitgaven per huishouden in 2012

Tabel 4.4 laat zien dat de spreiding in het herverdeeffect afneemt als de uitgaven per huishouden toenemen.⁶ Dit komt omdat vooral kleinere gemeenten lage uitgaven per huishouden hebben en kleinere gemeenten grotere herverdeeffecten hebben. Een groot deel van deze gemeenten wordt maximaal afgetopt. Zo worden 33 (73%) van de 45 gemeenten die minder dan € 400 per huishouden uitgeven maximaal afgetopt. Na aftopping is een groot deel van dit verschil weggewerkt, maar het blijft zo dat gemeenten met lage uitgaven gemiddeld grotere herverdeeffecten hebben.

Verder toont de tabel dat de gemeenten die meer dan € 1.000 per huishouden uitgeven gemiddeld een negatief herverdeeffect hebben. Dit was ook bij de vorige herschatting het geval

⁶ Het gaat hier om het totaal aantal huishoudens, dus niet alleen huishoudens met bijstand.

(Tempelman & Berden, 2012). De overige gemeenten hebben gemiddeld genomen een positief herverdeeeffect.

Tabel 4.4 Spreiding in herverdeeeffect neemt af naarmate uitgaven per huishouden toenemen

Uitgaven per huishouden 2012	N	Voor ex-ante aftopping		Na ex-ante aftopping	
		Absoluut gemiddelde herverdeeeffect	Gemiddelde herverdeeeffect	Absoluut gemiddelde herverdeeeffect	Gemiddelde herverdeeeffect
Minder dan € 250	4	31,8 %	31,8 %	7,5 %	7,5 %
€ 250 tot € 400	41	24,1 %	3,5 %	6,6 %	-0,4 %
€ 400 tot € 600	61	13,5 %	0,4 %	6,3 %	0,1 %
€ 600 tot € 800	45	11,9 %	3,7 %	6,0 %	1,5 %
€ 800 tot € 1.000	21	9,8 %	4,7 %	5,9 %	2,7 %
Meer dan € 1.000	42	7,2 %	-4,2 %	4,4 %	-2,1 %
Totaal	214	14,0 %	1,8 %	5,9 %	0,3 %

Bron: berekening SEO Economisch Onderzoek op gegevens van SZW/CBS.

4.4 Conclusies

Het gemiddelde absolute herverdeeeffect is bij de huidige schatting iets kleiner dan bij de vorige schatting (14,0% tov 14,7%). Ook het aantal gemeenten dat maximaal afgetopt wordt is iets afgenomen (van 56% naar 50%).

Verder geeft analyse van de herverdeeeffecten hetzelfde beeld als in voorgaande jaren. Dit betekent dat vooral bij kleinere gemeenten relatief grote herverdeeeffecten te zien zijn, zowel positieve als negatieve. Zij worden ook vaker maximaal afgetopt. Hiernaast is een sterke samenhang te zien tussen het herverdeeeffect in 2013 en het herverdeeeffect in 2014. Tot slot blijkt dat de spreiding in de herverdeeeffecten groter is als gemeenten minder per huishouden uitgeven.

Literatuur

Blankers, I. Everhardt, T. & N. De Groot (2011). Onderzoek technische herschatting objectief verdeelmodel WWB 2012, Den Haag: APE.

Tempelman, C. & C. Berden (2012). Herschatting verdeelmodel WWB en historische verdeling nieuwe doelgroep, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.

Bijlage A Actualisatie gegevens

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden is allereerst een analysebestand gemaakt op basis van geactualiseerde gegevens. Deze gegevens zijn geleverd door het CBS en door het ministerie van SZW beschikbaar gesteld. Gegevens over de bestedingen van gemeenten komen van SZW. Tabel A.1 toont de peiljaren waarop het geactualiseerde databestand is gemaakt.

Voor de actualisatie van de banengegevens naar 2011 is gebruik gemaakt van StatLine. Op StatLine staan ook recentere gegevens over het relatief regionaal klantenpotentieel en de inwoners stedelijk gebied. Deze cijfers kunnen niet gebruikt worden omdat de wijze waarop op StatLine deze inwoners worden ingedeeld in klassen net iets afwijkt van de wijze van indeling voor de maatstaven WWB.

Tabel A.1 Peiljaren geactualiseerde databestand

Verdeelmaatstaf	Peiljaar herschatting 2014	Peiljaar herschatting 2013
Lage inkomens	2007-2009	2006-2008
Eénouderhuishoudens	2010-2012	2009-2011
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	2011	2010
Allochtonen	2010-2012	2009-2011
Laagopgeleiden	2009-2011	2008-2010
Huurwoningen	2011	2010
Relatief regionaal klantenpotentieel	2011	2010
Inwoners stedelijk gebied	2011	2010
Werkzame beroepsbevolking	2009-2011	2008-2010
Banen handel en horeca ¹	2011	2010
Banengroei	2008-2011	2007-2010
Banen in COROP regio	2011	2010
Bevolkingsgroei	2007-2012	2006-2011
Bestedingen	2012	2011
Inwoners totaal en inwoners 15-64 jaar	2012	2011
Huishoudens, 15-64 jaar	2012	2011

Bron: SEO Economisch Onderzoek

¹ Bij 1 COROP zijn geen gegevens beschikbaar over banen handel en horeca in 2011. In dat geval is gebruik gemaakt van 2010.

De maatstaven zijn omgerekend naar de gemeentelijke indeling van 2013. Het gaat dan om 214 gemeenten met 25.000 of meer inwoners. Deze worden dus (deels) objectief gebudgetteerd. Tabel A.2 toont beschrijvende statistieken van de verdeelkenmerken voor de huidige herschatting en die van 2013.

Tabel A.2 Beschrijving verdeelkenmerken

Verdeelmaatstaf	2014			2013		
	Gemiddelde	Min	Max	Gemiddelde	Min	Max
Lage inkomens 15-64 jaar (%)	21,51	11,59	34,53	21,58	11,54	33,62
Eénouderhuishoudens (%)	3,50	1,83	7,00	3,50	1,79	7,10
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen: WIA, WAO, WAJONG en WAZ (%)	7,25	3,65	12,73	7,35	4,02	12,52
Totaal allochtonen van 15-64 jaar (%)	16,58	3,26	51,06	16,58	3,15	50,48
Laagopgeleiden 15-64 jaar (%)	32,51	16,79	42,68	32,49	17,37	45,42
Huurwoningen (%)	39,65	18,99	73,61	39,40	18,91	74,76
Relatief regionaal klantenpotentieel (%)	76,45	3,64	246,54	78,16	4,01	246,14
Inwoners stedelijk gebied (%)	58,07	0,00	99,79	58,86	0,00	99,81
Werkzame beroepsbevolking op COROP-niveau (%)	94,91	92,35	96,52	95,33	92,53	96,51
Banen handel en horeca in COROP- regio (%)	21,27	15,48	25,28	21,22	15,43	26,53
Procentuele gemiddelde jaarlijkse banengroei in COROP-regio (%)	0,04	-1,46	1,54	-0,32	-4,50	2,48
Banen in COROP-regio (%)	98,41	73,26	130,64	97,38	67,81	130,08
Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei 15-64 jaar (%)	-0,05	-1,66	3,34	0,08	-1,59	4,15
Aantal gemeenten	214			210		

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Bijlage B Herschatting

De gewichten worden geschat met behulp van een niet-lineair model. Het model ziet er als volgt uit:

$$\sqrt{\frac{\text{uitgaven}_{1564}}{\text{hh}_{1564}}}_i = \sqrt{\text{cons} + a_1 \text{Lage ink}_i + a_2 \text{eenouderhh}_i + a_3 \text{AO}_i + a_4 \text{Allochtonen}_i + \dots} + \epsilon_i$$

Vervolgens wordt deze vergelijking vermenigvuldigd met de wortel van het aantal huishoudens.

Dit resulteert in:

$$\sqrt{\frac{\text{uitgaven}_{1564}}{\text{hh}_{1564}}}_i * \sqrt{\text{hh}_{1564}_i} = \sqrt{\text{cons} + a_1 \text{Lage ink}_i + a_2 \text{eenouderhh}_i + a_3 \text{AO}_i + a_4 \text{Allochtonen}_i + \dots} * \sqrt{\text{hh}_{1564}_i} + \epsilon_i$$

wat gelijk is aan:

$$\sqrt{\text{Uitgaven}_{1564}_i} = \sqrt{\text{cons} * \text{hh}_{1564}_i + a_1 \text{Lage ink}_i \text{hh}_{1564}_i + a_2 \text{eenouderhh}_i \text{hh}_{1564}_i + a_3 \text{AO}_i \text{hh}_{1564}_i + \dots} + \epsilon_i$$

De gewichten worden berekend door de som van de kwadratische afstanden te minimaliseren.

Dit betekent dat die gewichten gekozen worden waarbij $\sum \epsilon_i^2$ minimaal is. Omdat het een niet-lineair model betreft kan dit niet zomaar uitgerekend worden, maar moet gebruik worden gemaakt van een iteratief algoritme. De gewichten van het voorgaande jaar fungeren hierbij als startwaarden.

Tabel B.1 toont de gewichten van de herschatting 2014 (en 2013) voor herschaling.

Tabel B.1 Niet geschaalde gewichten herschatting 2014 en 2013

Verdeelmaatstaf	Herschating 2014	Herschating 2013
Lage inkomens 15-64 jaar (in % van hh van 15-64 jaar met inkomen)	35,902**	30,683**
Eénouderhuishoudens (in % van hh van 15-44 jaar)	97,509**	87,831**
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen: WIA, WAO, WAJONG en WAZ (in % van inwoners van 15-64 jaar)	-25,642**	-25,425**
Totaal allochtonen van 15-64 jaar (in % van inwoners van 15-64 jaar)	2,063	3,724**
Laagopgeleiden 15-64 jaar (in % van inwoners van 15-64 jaar)	5,959**	7,297**
Huurwoningen (in % van het totaal aantal woningen)	4,612**	5,174**
Relatief regionaal klantenpotentieel (regionaal klantenpotentieel in % van het inwoners van 15-64 jaar)	1,967**	1,709**
Inwoners stedelijk gebied (aantal inwoners in gebied met meer dan 1.000 omgevingsadressen per vierkante kilometer, in % van het inwoners van 15-64 jaar)	-2,142**	-1,812**
Werkzame beroepsbevolking (in % van totale beroepsbevolking) op COROP-niveau	-51,606**	-61,820**
Banen handel en horeca in COROP-regio (in % van totaal aantal banen in COROP)	-17,168**	-21,822**
Procentuele gemiddelde jaarlijkse banengroei in COROP-regio	-28,420*	-3,222
Aantal banen in COROP-regio (in % van de beroepsbevolking in COROP-regio)	-1,775**	-2,561**
Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei 15-64 jaar	-22,603*	-23,783**
Vaste voet per huishouden van 15-64 jaar	4760,328**	5957,594**
Aantal gemeenten	214	210

Bron: Berekening SEO Economisch Onderzoek op gegevens van SZW/CBS.

De gewichten in Tabel B.1 worden proportioneel herschaald zodat de totale voorspelde budgetten voor 2014 optellen tot de totale werkelijke uitgaven in 2012. De voorspelde budgetten zijn hierbij als volgt berekend:

$$\text{voorspeld budget per hh}_i = \text{vaste voet} + a_1 \text{Lage ink}_i + a_2 \text{eenouderhh}_i + a_3 \text{AO}_i + \dots$$

De gewichten na herschaling zijn de uiteindelijke gewichten, deze staan vermeld in de hoofdtekst.

De R-kwadraat is berekend door de uitgaven per huishouden te verklaren uit de voorspelde budgetten en een constante. De voorspelde budgetten zijn berekend op basis van de gewichten voor herschaling. Het model dat gebruikt is, is een OLS waarbij gewogen is met het aantal huishoudens van 15-64 jaar.

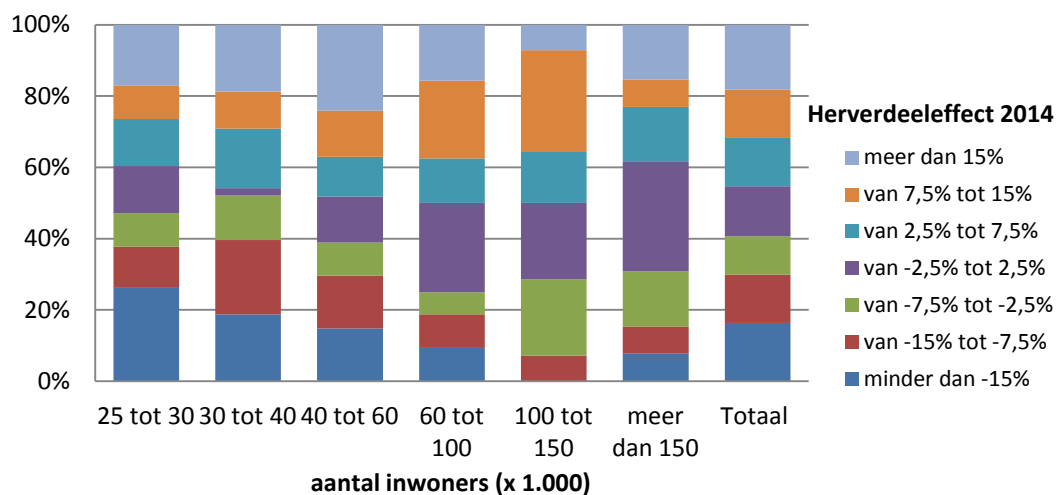
Bijlage C Herverdeeleffecten

Het herverdeeleffect is het verschil tussen het objectieve budget voor 2014 en de uitgaven in 2012, uitgedrukt als percentage van de uitgaven.

Herverdeeleffect naar grootteklasse

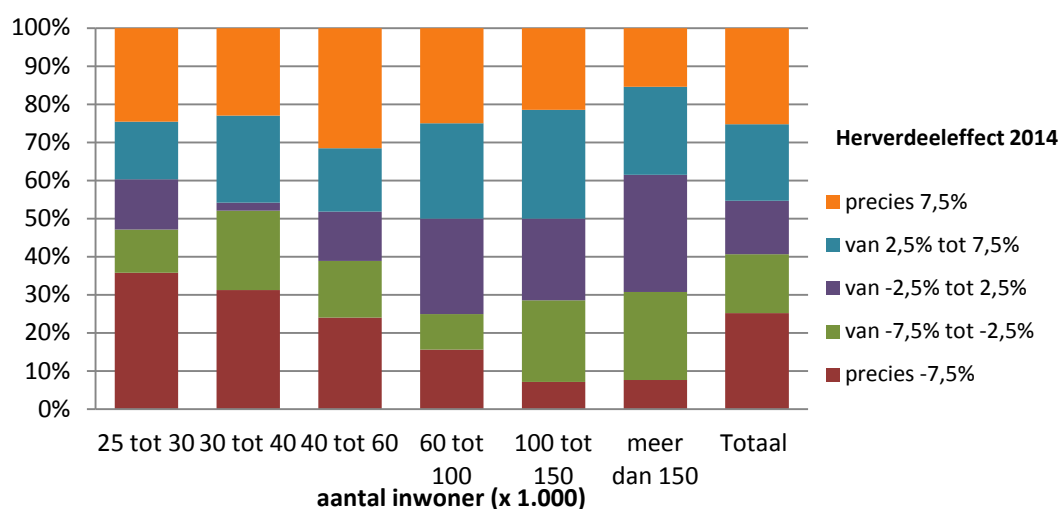
Figuur C.1 en Figuur C.2 tonen de herverdeeleffecten voor 2014 uitgesplitst naar grootteklasse. De grotere herverdeeleffecten, zowel positief als negatief, vinden plaats bij de kleine gemeenten. Deze worden dan ook vaker maximaal afgetopt.

Figuur C.1 Herverdeeleffecten voor aftopping naar grootteklasse

Bron: Berekening SEO Economisch Onderzoek

Figuur C.2 Herverdeeleffecten na aftopping naar grootteklasse

Bron: Berekening SEO Economisch Onderzoek

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl